
OAZE K'IK HEN DEN EERSTE PRIJS, KOOK MIJN MOEDER PAP MEE RIJS!

Deel IV : Nog meer persoonlijke getuigenissen van primussen

Dhr. Henri Claeys schreef zelf zijn wedervaren op over hetgeen hij zich nog herinnerde van die julidag in 1928 toen hij in het 6de leerjaar in de Stadsschool Sassepoortstraat primus was.

"Ik was de enige zoon uit een arbeidersgezin dat het niet breed had. Als burgerlijk oorlogsslachtoffer was mijn vader werkonbekwaam en kreeg van de ziekenkas 20 fr. vergoeding per maand. Moeder werkte over de spoorwegbrug in de "Galveston", een katoenfabriek op de Wiedauwkaai, waar zij voor het oppassen van een 20-tal etoragemolens ca. 150 fr. per week verdiende. Om dit bedrag nog wat aan te vullen, ging ze 's zaterdags en soms ook nog 's avonds enkele uren kuisen.

Wij woonden in een beluik op de Muide op het toenmalige Nijverheidsplein, thans Neuseplein. Het was een ruime cité met een 14-tal huizen die allemaal een woonkamer hadden waarin de trap uitkwam, met eronder een bergruimte, boven één slaapkamer voor mijn ouders en daarboven een mansarde, waar ik

20 jaar geslapen heb. Ieder huis had wel een afzonderlijk koertje met W.C. en kolenhok, want in de cité mochten geen bakken buiten staan. In het midden stond er wel een pomp voor regenwater en nog een andere voor drinkwater. Het beluik gaf uit op een doodlopende waterarm, waar regelmatig graanschepen voor de bloemmolens Vanderstraeten kwamen aanleggen. Het was afgesloten met een hoog hek en twee paaltjes waartussen men wel kon fietsen, maar tweewielkarren konden er niet doorheen. De verstandhouding onder de gebu- ren was er optimaal.

Van hier uit ging ik 9 jaar lang naar de stadsscholen in de Sassepoortstraat (thans Bevelandstraat) : 3 jaar lang naar de kleuterafdeling van de meisjes- school en 6 jaar naar de jongensschool. Het waren goedbevolkte scholen met afzonderlijke leerjaren van om en nabij de 25 à 30 leerlingen. Thans bestaan ze als zodanig niet meer, maar maken deel uit van het gebouwencomplex van de Stedelijke Sociale School "Eduard Anseele". Ik was er een goed leerling en leerde al spelend. Ieder jaar was ik de eerste van de klas en het was dan ook niet te verwonderen dat men voor 100 % zeker was dat men mij als primus verwachtte. Dit werd grondig voorbereid door de gebuurte en het schoolcomité. Gans 't citeetje was bevlagd : de waskoorden, waaraan binst de week de was hing ('s zondags mocht dat niet!), hingen nu vol vlaggetjes en lampions. Voor de ingangseur van ons huis werd er een "gloriette" ineengetimmerd, dat gans met groen (lis) doorspikkeld met veelkleurige veldbloemen behangen was. Aan de ingang van het cité hing een groot spandoek : "LEVE ONZE PRIMUS".

Na de prijsuitreiking de zondagmorgen in het muziekconservatorium, (voor de 6de leerjaren), werden mijn ouders en ik afgehaald in een open rijtuig en naar de ingang van de cité gevoerd, waar een fanfare ons verwelkomde en de traditionele "discours" werden afgestoken door afgevaardigden van de school, de gebuurtebond, het schoolcomité en de citébewoners. In hun naam las een vijf jaar ouder buurmeisje een mooie huldebrief voor. Daarna werd er duchtig gefeest met dans, spijs en drank. Alles gebeurde midden ons koerke in de open lucht aan tafels en stoelen die men buiten gezet had. Dat duurde zo tot 's avonds en er was heel veel plezier.

In die tijd barstte men als primus van de boeken. Ik had er een stapel van wel 30 cm hoog! Die werden dan samen met de talrijke geschenken tentoongesteld voor ons venster. Van de gebuurtebond kreeg ik een bronzen plakket 69 mm groot met op de voorzijde drie vrouwenfiguren met daaronder "EEN- DRACHT" en op de rugzijde : "GEBUURTEKRING SALVATORSTRAAT MUIDE EN OMLIGGENDE / HULDEBEWIJS AAN CLAEYS HENRI / PRIJS VAN UITMUNTENDEID / 6DE STUDIEJAAR 1928 / STADS- SCHOOL NR. 8" Al de onkosten voor die feestelijke dag werden gedragen door de gebuurte die via inschrijvingslijsten een omhaling had gedaan.

De feestdag eindigde nogal "en sourdine". Op de jaarlijkse foor, die in die peri-



Op de rand van de medaille : "D. FONSON" Onderzijde doos : "D. Fonson Medailles d'Art"
 ter hoogte v.h. woord "EENDRACHT". (Brussel) Verzameling E.Lewis.

Fig. 7. Bronzen penning van de gebeurtekring Sint-Salvatorstraat Voormuide en omliggende, uitgereikt in 1928 aan primus **Henri Claeys** die de prijs van uitmuntendheid behaalde in het 6de studiejaar van de stadsschool n° 8 in de Sassepoortstraat, de huidige Bevelandstraat. Recto : de drie gratiën met de tekst "EENDRACHT". Verso : cartouche met lauriertak "HULDEBEWIJS AAN..." (Ø 79 mm).

ode op het Nijverheidsplein gehouden werd, en waar ik 's avonds naartoe mocht, "verloor" ik mijn goedgevulde portemonnee met al het zakgeld dat ik voor mijn schone prijs ontvangen had... Volgens een ooggetuige was hij uit mijn zak gefutseld door een vrouw, terwijl ik op de "velomolen" zat. Het voorplezier was rap gedaan.

Na het 6de leerjaar doorliep ik de 4de graad in het Laurent-Instituut in de Onderstraat. In 1935 promoveerde ik na 4 jaar als onderwijzer aan de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat te Gent. Van 1938 tot 1971 gaf ik les aan het Stedelijk Technisch Instituut nr. 1 op de Offerlaan, beter gekend als "Carels". Daarnaast behaalde ik in 1944 nog het diploma van werkplaatstechnicus en werd ik in 1948 lesgever voor de D-cursus aan de Rijkstechnische Normaalschool op de Lindelei te Gent. Nu ben ik op rust. Ziedaar mijn herinneringen van 62 jaar geleden.

Ik deed het zesde leerjaar in de stadsschool van de Geitstraat op de Brugse Poort te Gent en was er in 1931 primus" aldus **August Mast**. Dat wij primus waren werd ons op voorhand gezegd, zodat de ouders de schikkingen konden treffen voor het huren van een "vigilant" of open koets met één of twee paarden, ik weet het niet zo juist meer. Wat ik nog wel weet, is dat het schitterend weer was en dat we onderweg veel bekijks hadden. Van de opera, waar de prijsuitreiking plaats had, reden we richting Brugse Poort naar de voormalige Werkhuisstraat, thans Lieremanstraat, waar wij woonden. Op de hoek

werd de koets tegengehouden. Ik zag dat de straat bevlagd was. Er stond een hoop burens rondom ons en een onderwijzer uit het katholiek onderwijs uit onze straat las een lofrede voor. Er werden bloemen en geschenken overhandigd. Van de school kreeg ik het traditioneel woordenboek. Mijn cadeaus hebben dan een tijdje voor het venster gestaan en iedereen kwam er nieuwsgierig naar kijken.

Wat nog typisch voor de sfeer van de buurt was, was de samenhang, het meeleven met mekaars wel en wee. Het grote sociaal contact en de diepere menselijke relaties.

Er was geen echt feestdiner. Dat was toen zo nog de mode niet ook. We hebben die dag verder in enge familiekring doorgebracht. Het spijt me wel dat ik daar geen foto aan overgehouden heb, maar weinig mensen bezaten toen reeds een fototoestel.

Ik studeerde verder in de 4de graad aan de Lagere Hoofdschool Dr. Decroly op de Begijnhofdries en later aan het Laurent-Instituut in de Onderstraat. Daarna ging het naar de voorbereidende afdeling van de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat en later de Rijksnormaalschool zelf. Dit was mijn eigen keuze. Ik promoveerde in 1939 als onderwijzer en nam dienst in het Stedelijk onderwijs. Na enkele interim's her en der belandde ik in 1947 in de Stadsschool Wasstraat, waar ik ononderbroken les gaf tot in 1972. Sindsdien ben ik "op rust" maar ben nog actief in allerlei organisaties."

"Ik was primus in de O.L.V. Presentatie te Ledeberg in het zevende leerjaar in 1933" vertelt Mevr. Mariette De Wulf. Eigenlijk was ik dat al ononderbroken sinds het vijfde leerjaar. Op school gebeurde er eigenlijk niet veel. Mijn ouders kwamen mij met "'t open spel" (koets) halen en we reden naar de Van Lokerenstraat. (Fig. 8)

De burens hebben daar bloemen afgegeven. Er was geen versiering of er waren geen slingers. Diezelfde dag reden we nog met de koets naar de fotograaf voor "'t portret". We hadden in de Van Lokerenstraat een sportwinkel en al mijn "gerief" (geschenken) stond daar in de etalage uitgesteld. Het enige geschenk waarvan ik me nog iets herinner is een ringetje. Ik was daar toen "zot van". Ik draag het ten andere nu nog altijd. Ik kreeg ook nog enkele gelukstelegrammen van kennissen en familie.

In de loop van die week hoorde ik muziek in de straat. "Ga maar ne keer kijken!" zeiden mijn ouders. Ik zag ze van ver komen. Het was de harmonie "Concordia" van Ledeberg. Tot mijn grote verwondering bleven die voor onze deur staan en speelden een serenade.

Een minder leuke herinnering aan de school is het feit dat ik als primus mijn medaille door Zuster Overste geweigerd zag, omdat ik naar haar zin geen Frans genoeg gesproken had. Bij ons was er het systeem van "het boekje". Dit hield het volgende in : wie betrapt werd op Gents praten - het Frans was er de ver-



Fig. 8. "Ik was primus in de O.L.V. Presentatie te Ledeberg in het 7de leerjaar in 1933 en eigenlijk was ik dat al ononderbroken sinds het 5de leerjaar" aldus Mevr. **Mariette De Wulf**. Reproductie : Fotoburo Bodenghien van het origineel door "Vermeere - Photographe". Verzameling Eddy Levis.

plichte omgangstaal - zag haar naam in het boekje genoteerd en kreeg het overhandigd. Die moest dan op haar beurt weer op de loer liggen om iemand anders te betrappen en op 't boekje te zetten. Zo werd het spelletje mekaar - bespieden - en - boekje - doorgeven steeds verder gespeeld en ik had daar dus te veel opgestaan...

Eigenlijk had ik moeten voortleren voor bureauwerk, maar ik deed dat echt niet graag. Ik wou niet en ik ben als gerante begonnen in de corsettenwinkel van een tante. Later ben ik zelfstandig zo'n zaak begonnen en nu ben ik op rust." Aldus mevrouw De Wulf.

In het 6de leerjaar van de stadsschool Accaciastraat was **Henri Van Paemel** op het einde van het schooljaar 1942-43 primus.

"Van af de "composities" werd er regelmatig door de burens navraag gedaan naar mijn schoolvorderingen en werd er bij mijn ouders aangedrongen in de aard van : "Charel en Martha, gaat toch "rijen"? We zoen willen vieren!"

Je moet je dan ook de situatie inbeelden. Het was oorlog en de mensen hadden niet veel verzetjes. Het was er dan toch van gekomen.

De dagen die aan de viering voorafgingen waren heel plezierig. Schuin over mijn deur woonde Maurice "de vodde", een "voddenmarchand" en het was daar een echte begankenis. De mensen uit de straat kwamen er om coupons stof en lappen om Belgische vlaggen en andere vlaggetjes van te maken. Wij woonden toen in Koningsdal, beter bekend als "de cité van Rombaut" genoemd naar de gelijknamige fabriek op het eind van de straat. (Er was toen nog geen doorsteek naar de Drongensteenweg)

Valerie, "de kleppe" van de buurte, bijgenaamd Valerie "de Zeggerige", nam het op haar om het bericht te verspreiden dat ik primus was. "Ze gaan gaan maren" heette men dat toen (de mare, het bericht verspreiden). Men ging toen rond met een zwarte zak waar iedereen zijn duit in deed. Ik hoorde nog dat ze tegen mijn moeder zei : "Dat ze veel opgehaald had!" Ik had ook al gezien dat, als het goed weer was, de mannen lis waren gaan snijden in de Bourgoyen ach-

ter ons deur. "Strooisel veur hulder konijnen!" zeiden ze, maar ik wist wel beter, je moest je zo wat van den domme gebaren.

Mijn moeder had op de Drongensteenweg bij de huurhouderij Carels recht over de Kaarderijstraat een "Landau" gehuurd met twee paarden en twee koetsiers voor 3 uur. Die werd op de dag van de "prijsdelinge" naar de Acaciastraat gestuurd.

Aangezien de Accaciastraat een volksschool was, en geen betalende school, ging de prijsuitreiking niet door in het theater, maar op de school zelf. In de feestzaal stond een scène en ik weet nog goed dat we het Nonnenkoor uit Nabukodonosor moesten zingen. Mijn leraar daar in het 6de was Oscar Hospie. Directeur Weynants zei daar dan een woordje en ook de meester. De kinderen van de klas hadden "uitgelegd" en een "gerbe" gekocht. Dat was niet hetzelfde als nen "boekje". Een "gerbe" was opgestoken en bewerkt, toegebonden en was ook veel duurder. Het lijkt zowat op dat wat kampioenen bij wedstrijden krijgen. Daar kreeg ik dan ook nog mijn rapport, mijn diploma en de boeken. Op de eerste rij, weet ik nog, zaten de notabelen en in het midden van de tweede rij mijn ouders. Wij mochten de eerste buiten komen en wij maar zwaaien in de koets!

Wij waren in de buurt tamelijk goed gekend en aangezien we de koets toch voor 3 uren hadden, ging het : café in - café uit. Zo deden we o.a. "'t Boldershof", "Helpt Uzelven", "De Sneppe" op de hoek van de Appelstraat en café-coiffeur "'t Bareelke". Dat was geestig. Wij waren haast "zotgefrit" in de chocolade en murwgedronken in de "Safarkes". Het was zò dat het eerste rondje van 't café voor de primus was en dan trakteerden de ouders terug. Soms kreeg men wel al eens van de een of andere 5 fr. in de handen gestopt en ik herinner me zelfs dat ik toch een paar keren 20 fr. gekregen heb. Dat was toen heel veel geld. Wat ik ook al van in de koets in de gaten had, was dat er op alle hoeken iemand stond die "uitkijk" speelde en zei : "Ze zijn daar!" of "ze zullen gaan komen!"

Toen we dan uiteindelijk de straat binnenreden, zagen we het spandoek en de vlaggen. De koets reed tot op het einde van de straat, voorbij mijn huis en draaide zich om langs de goede kant te staan. Omheen de deur was een "gloriëtje" gemaakt, een soort baldakijn. Men had het lis met koorden aan een soort stelling van pannelatten vastgebonden. Daarboven hing een bord met : "HULDE AAN ONZE PRIMUS - VIVAT HENRI!" Eén koetsier bleef op de bok zitten, de andere stapte uit en deed de deur van de koets open. Op dat moment zei mijn vader : "Rechte staan en Uw boeken vasthêwen!" Een meisje las toen "den dicht" voor, waarin ik en mijn ouders in alle talen bewierookt werden. Dat was heel mooi geschreven op een dubbel blad. Ik kreeg weer "nen boekje" en een "gerbe" en de gebuurte gaf zijn cadeau af. De voordeur stond al open en ik moest mijn boeken in de voorplaats op de tafel leggen. Toen stuipten de burenen binnen. Ik weet nog dat ik een "sous-main" kreeg, een papiersnijder,

een vloeblok, een inktstel op marmeren voet, een Brepols woordenboek en een "Petit Larousse Illustré". Natuurlijk werden er "druppelkes" uitgedeeld en het trottoir stond vol kleine gasten die op hun limonadeke stonden te wachten.

Mijn vader speelde muziek in "Helpt Uzelven" en zo'n 20 man kwamen ons een serenade geven. Zij waren vergezeld van de voorzitter, Dhr De Rudder en zijn echtgenote. Zij lazen ook een "dicht" voor en ik kreeg nog een woordenboek. Die kwamen dan ook binnen. Mijn vader was in de brouwerij "Aigle-Belgica" in de Nieuwe Wandeling om een blok ijs geweest, zodat we thuis twee waskui-
pen staan hadden, de ene met pintjes, export was dat toen, en Rodenbach en in de wasketel stond jenever van "De Vier Azen" en "Bruggeman". Ge kunt wel denken dat de muzikanten met hun goesting bleven hangen. Mijn grootmoeder had drie grote platinebroden gebakken. Mijn vader werkte op een katoenfabriek waar ook veel mensen van "den buiten" werkten en daar had hij een pot hoofdvlees en een kilo gehakt van de boeren kunnen op de kop tikken. Er was voor iedereen welgeteld 1 (één) boterham. Er was danig veel volk, zeker met al die muzikanten.

Er is daar toch een vriend of twee van mijn vader blijven hangen en Charel begon met de klarinet op het trottoir te spelen. Emilie "Blad", een vrouw van om en nabij de 50 jaar, wiens man "gazettendrager" was - vandaar de bijnaam - had vroeger nog in de café-chantants gezongen en die kende ook sketches. Men vroeg dan : "Zing ne keer van de petaoters" of "Vertel ne keer van 't sakochke" en gezien er daar soms aangebrande teksten bij waren, zeiden mijn ouders dat we mochten gaan spelen. Wegens de liedjes met de dubbele bodem natuurlijk. Wij hadden toen al "een lief" en aangezien dat we zo'n beetje "de sterre van 't plein" waren, maakten we er natuurlijk gretig gebruik van. Er gebeurde daar niets verkeerd hoor, maar we speelden "pand", waarbij iemand een opdracht moest uitvoeren. Kon hij dat niet, dan moest hij of zij iets in pand geven. Daarvoor moest dan weer iets gedaan worden en daar maakten wij gebruik van om de meisjes een "toezeke" te ontfutselen.

's Anderendaags werd het "gloriëtje" afgebroken, maar de prijzen bleven staan, zodat iedereen kon komen kijken of zijn cadeau met zijn kaartje wel goed in 't zicht stond! Zo kreeg ik nog een leren boekentas, wat zeer waardevol was in die tijd, een doos met 6 potjes écoline, een passersdoos, een T-lat, een doos waterverf van Taelens, een portefeuille, een "porte-plume réservoir" met zo'n metalen hefboompje, een "porte-mine" en een schaar en papiersnijder.

De bloemen moesten ook blijven staan. Die stonden in een paar emmers water. Het waren hoofdzakelijk lelies, gladiolen en dahlia's met van die hele kleine witte bloempjes tussen. Bij sommige zaten er ook goudbloemen en pioenen tussen. Na twee dagen stonk dat als "d'helsche duvels".

Het volgende schooljaar mocht ik gratis naar de betalende school van "'t Begijnhof" (de Stedelijke Lagere Hoofdschool Dr. Decroly-Instituut op de Begijnhofdries te Gent) waar Dhr. De Moor toen Directeur was. Daar heb ik het

7de, 8ste en 9de lj. doorlopen. Daarna deed ik mijn ingangsexamen voor de Rijksnormaalschool in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat te Gent en daar was ik ook de eerste. In 1950 behaalde ik het diploma van onderwijzer en na een maand Jacob Van Maerlantstraat begon ik in het 5de lj. van de Oefenschool in de Ledeganckstraat. Na mijn legerdienst gaf ik les in de stadsscholen van de Keizer Jozef II-straat, de Eendrachtstraat en tot 1966 in "'t Begijnhof". Toen deed ik mijn examen als inspecteur. In 1967 werd ik als kantonnaal inspecteur voor Gent II voor het gesubsidieerd onderwijs aangesteld, t.t.z., stedelijk-, provinciaal- en vrij onderwijs. Deze functie oefen ik tot op vandaag nog uit." Dhr. Van Paemel geeft ons nog de bedenking mee dat de mensen in zijn "cité" mekaar heel erg nabij stonden en hielpen, bij ziekte, geboorte, men liep bij mekaar binnen, men kreeg de sleutel van burenen, 's zomers zat de hele straat uit, men kende mekaar door en door, vandaar ook het gezamenlijk feestvieren.

Eddy LEVIS
(t Vervolgt)

Dhr. E. Levis zoekt origineel fotomateriaal en belevenissen i.v.m. **Gebuurtefeesten**, niet te verwarren met de commerciële braderieën van tegenwoordig. Wie snuffelt eens in zijn familiealbum of oude schoendoos? Er moet vast wel iets tussen zitten dat bruikbaar is. Het is de bedoeling om, al naar gelang de oogst,  n of meerdere artikels te schrijven over de volkse gebruiken zoals de stoeten, volksspelen, plechtigheden, versierde straten, gecostumeerde groepen, de k skesstoet, de mastklimming, het zaklopen, de pataotekoers, het appelbijten en noem maar op. Mijn interesse gaat vooral naar de vijftigerjaren en al wat er aan vooraf gaat.

Wie kiekjes bezit neemt rechtstreeks contact op met Eddy Levis, Knotwilgenlaan, 26, 9032 Gent-Wondelgem, tel. 091/539470.

Schenkers, bruikleengevers en informanten worden al vast bij voorbaat feestelijke bedankt.